

Ana-Babaya Bağlanma İle Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkide Temel Psikolojik İhtiyaçların Doyumunun Aracı Rolü

The Mediation Role of Basic Psychological Need Satisfaction in the Relationship between Parental Bonding and Subjective Well-Being

Müge Akbağ^{ID}, Durmuş Ümmet^{ID}

Öz. Bu araştırmada, genç yetişkinlerin ana-babaya bağlanmaları ile öznel iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkide temel ihtiyaçların doyumunun aracı rolünün test edilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, toplam 365 genç yetişkin oluşturmuştur. Araştırmanın veri toplama aşamasında İhtiyaç Doyumu Ölçeği, Öznel İyi Oluş Ölçeği ve Ana-Babaya Bağlanma Ölçeği kullanılmıştır. Regresyon analizi sonuçları, genç yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeylerinin hem anne hem baba için algılanan ilgi/kontrol davranışı ve temel psikolojik ihtiyaçların doyumu değişkenleri tarafından anlamlı bir şekilde yordandığına işaret etmektedir. Aracı değişken analizi sonuçlarına göre ise, temel psikolojik ihtiyaçların doyumunun annenin ilgi/kontrol davranışı ile genç yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkide "kısmi aracı rolü" nün olduğu gözlenmiştir. Babalar için söz konusu değişkenin "tam aracılık rolü" nün olduğu sonucuna varılmıştır. Elde edilen bu bulgular ilgili alanyazın ışığında tartışılmış ve bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler. Öz-belirleme kuramı, temel psikolojik ihtiyaçların doyumu, öznel iyi oluş, ana-babaya bağlanma, genç yetişkinlik.

Abstract. The purpose of the study is to examine the mediating role of basic psychological need satisfaction between parental bonding and subjective well-being among young adults. The participants were totally 365 young adults. The Basic Psychological Need Satisfaction Scale, the Subjective Well-Being Scale, the Parental Bonding Instrument were used to collect data. Results of the regression analyses revealed that subjective well-being of young adults were meaningfully predicted by basic psychological need satisfaction and perceived care/control behavior for both mother and father. Results of the mediation analyses showed that basic need satisfaction partially mediated the relationship between maternal care/control behavior and subjective well-being of young adults. It was also concluded that aforementioned variable had a fully mediating effect for fathers. The implications of the results are discussed and the suggestions are given.

Keywords. Self-determination theory, basic psychological need satisfaction, subjective well-being, parental bonding, young adulthood

*Bu çalışmanın ilk hali, Dünya Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde (8-11 Eylül 2013, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Müge Akbağ

Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, İstanbul, Türkiye
e-mail: makbag@marmara.edu.tr

Durmuş Ümmet

Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, İstanbul, Türkiye
e-mail: dummet@marmara.edu.tr

Geliş / Received: 7 Eylül/September 2016
Düzelme / Revision: 11 Şubat/February 2018
Kabul / Accepted: 11 Mart/March 2018

Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği
Turkish Psychological Counseling and Guidance Association

Öz-belirleme kuramına göre, evrensel olarak kabul edilen temel ihtiyaçların doyurulması bireylerin büyümeleri, bütünleşmeleri, gelişimleri, ruh sağlıkları ve iyi olmaları açısından önemli bir etkiye sahiptir. Öz-belirleme kuramının amacı; kişilerin, grupların ve toplumun sağlıklı bir şekilde gelişmesini sağlayan koşulları belirlemek ve büyüme, bütünleşme, iyi olma sürecinde etkin olan faktörleri net bir biçimde tanımlamaktır (Andersen, 2000; Ryan ve Deci, 2000). Bu kuramda, bireyin iyi oluşu ve sağlıklı bir gelişim göstermesi adına doyurulması beklenen üç temel ihtiyaçtan bahsedilmektedir. Bunlar; “*özerklik, yeterlik ve ilişkili olma*”dır (Ryan ve Deci, 2000).

Kurama göre özerklik, bireyin kararlarını alırken kendi içsel süreçlerini dikkate alması, dışa bağımlı olmaksızın harekete geçebilmesi, eylemleri konusunda kendisine onay vermesidir (Ryan ve Lynch, 1989; Mithaug, Mithaug, Agran, Martin ve Wehmeyer, 2003). Yeterlik ise, bireyin amaçlarına ulaşmak için gereken organizasyon ve düzenlemeleri yapabilmesi ve bunları sonuçlandırabilmekle ilgili olarak kendine olan güven algısıdır. Kişi bu algıya ne denli sahip ise eylemleri de o derece başarılı olmaktadır. (Deci ve Ryan, 1985; Carver ve Scheier, 1990). Temel psikolojik ihtiyaçlardan bir diğeri olan ilişkili olma ise; bireyin yaşamında önemli gördüğü kişilerle yakın ve doyurucu ilişkileri ile şekillenen bir yakınlık duygusuna sahip olma, kendini sosyal çevresine ait hissetme ve bu kişilerle tatmin duygusu yaratan ortak eylemlerde bulunma olarak tanımlanmaktadır (Bakan, 1966; Kowal ve Fortier, 1999).

Temel psikolojik ihtiyaçların doyumu ile ilgili yapılan kuramsal açıklamalar ile alan yazında yaygın olarak bilinen ve kabul gören *bağlanma kuramı*'nın açıkladığı dinamikler arasında benzer söylemler bulunmaktadır. Bowlby (1969; 1973)'e göre, erken çocukluk döneminde çocuğun bakım veren kişiyle kurduğu etkileşim onun ilk ilişkilerinin temelini oluşturmakta ve birey yetişkinlik özelliklerini bu dönemde şekillendirmektedir. O'na göre, bebeğin bir yandan fiziksel gereksinimleri karşılanırken diğer yandan çocukla bakımı üstlenen kişi arasında sosyal ve psikolojik bir bağ kurulmakta, çocuk “kendisi ve öteki” algısıyla psikolojik ihtiyaçlarını bu yolla doyurmaktadır. Ayrıca Crockenberg, Lyons-Ruth ve Dickstein (1993), bireyin yetişkinlikte diğerleri ile kurduğu ilişki biçimlerinin sağlamlılığının ve bireyin psikolojik uyumunun bu dönem ilişkileriyle belirlendiğini bildirmektedir. Zimmermann (2004) da bu sürecin; bakımı üstlenen kişinin çocuğun gereksinimlerine duyarlı olup olmaması, çocuğun kendisini özen gösterilmeye ve sevilmeye değer görebilmesi ile diğer

insanları ihtiyaçlarına doyum sağlayan ve özen gösterici olarak algılaması bakımından önemli olduğuna vurgu yapmaktadır.

Bağlanma ilişkisindeki yetersizlikler ve sağlıksızlıklar, çocuğun ilerideki kişilik yapısında ve kişilerarası ilişkilerinde çeşitli sorunların ortaya çıkmasına neden olur (Pearson, Cowan ve Cowan, 1993). Benzer şekilde, temel psikolojik ihtiyaçların doyurulması noktasında yaşanacak olumsuz yaşantılar bireyin sağlıksız bir kişilik yapılanmasına neden olabileceği gibi, çocukluk dönemindeki ihtiyaçların doyumu ile alakalı olumlu yaşantılar yetişkinliğe sağlıklı dinamikler olarak aktarılacaktır. Alan yazında öz-belirleme kuramına dayanılarak yapılan ampirik araştırmalardan elde edilen sonuçlar; özerklik, yeterlik ve ilişkili olma olarak adlandırılan üç temel ihtiyacın doyurulmasının pozitif psikolojinin temel kavramlarından biri olan öznel iyi oluşu arttırdığına işaret etmektedir (Deci ve Ryan, 2000; Cihangir-Çankaya, 2009a; Özer, 2009; Türkdoğan ve Duru, 2012). Bu çalışmalarda ortak vurgu, bireyin temel psikolojik ihtiyaçlarının doyurulmuş olmasının, bireyin yaşamını olumlu olarak algılamasında ve toplamda daha sağlıklı duygular yaşamasında yani öznel iyi oluşlarında pozitif yönde etkili olduğu yönündedir. Öznel iyi oluş kavramı alan yazındaki yaygın kullanımda, bireyin bilişsel ve duyuşsal olarak kendi yaşamını değerlendirmesi olarak tanımlanmaktadır. Bireyin bu değerlendirmesi sonucunda vardığı sonuç (pozitif ya da negatif), iyi oluş durumunu yansıtmaktadır (Diener, 2000). Benzer başka bir tanıma göre iyi oluş, “mutluluk” veya “yaşam doyumu” terimleri ile karakterize olan bireyin yaşamını olumlu değerlendirmesi ve bu paralelde olan olumlu duyguları hissetmesidir (Weston, 1999). İnsanlar bu tür değerlendirmeleri kısıtlı bir alanda değil; hem ruh hallerini hem de evlilik, iş gibi yaşamlarının diğer alanlarındaki doyumları ile yaşam doyumları hakkında oluşturdukları değerlendirmelerini de içerecek şekilde yaygın bir yaşam alanında sürekli olarak yaparlar (Diener, 2000; Diener, Oishi ve Lucas, 2003).

Diğer taraftan, bireyin kendi davranışlarını dış çevrenin etkisinden çok, kendi içsel süreçlerine göre şekillendirmesi olarak nitelendirilen öz-belirleme olgusu, birey ve sosyal çevre arasındaki etkileşimden etkilenmektedir. Söz konusu sosyal etkileşim kaynağının başında ise ebeveynler gelmektedir. İlgili alan yazındaki bazı araştırma ve açıklamalara göre (Maccoby ve Martin, 1983; Aral, Bulut, Baran ve Çimen 2001; Çerik, 2002) aile bireyin kişiliğinin oluşumunda ve toplumsallaşmasında etkin bir faktör olarak, toplumun sosyo-kültürel özelliklerini bireye aktarmaktadır. Çocuğa sağlanan sosyal öğrenme yaşantıları ve çocuğun örnek olarak gördüğü modeller, karşılaştığı kişiler ve durumlar

karşısında nasıl davranacağını önemli ölçüde etkiler. Ayrıca yurt içindeki bazı araştırmacılar (Özdemir ve Çok, 2011) temel ihtiyaç olarak özerkliğin ve bireyselleşmenin gelişmesinin sosyo-kültürel etmenlere ve özellikle de aileye bağlı olduğunu ifade etmektedir. Böylelikle, kişilik gelişiminin büyük ölçüde biçimlendiği çocukluk yıllarında anne babaların çocuklarına karşı uyguladıkları tutum ve davranışlar önem kazanmaktadır. Diğer taraftan; alan yazındaki araştırmalar incelendiğinde; özellikle anne-babanın ilgi ve kabulünün doğrudan öznel iyi oluş üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu gösteren araştırma bulguları da mevcuttur (Feeney ve Noller, 1990; Feeney, 1998; Harris ve Curtin, 2002; McGinn, Cukor, Sanderson, 2005; Özdemir, 2012; Türkmen, 2012). Bu çalışmalarda ortak nokta, ilk çocukluk döneminde ebeveynin ilgi ve kabulüyle güvenli bağlanma biçimi geliştiren bireylerin ilk aile ilişkilerini oldukça pozitif algıladıkları, kendilerine ve diğer insanlara yönelik olumlu tutumlar geliştirerek daha mutlu, yaşamı doyurucu olarak hisseden bireyler oldukları yönündedir. Bu noktadan hareketle; anne-babaların çocuklarıyla ilgilenerek, koruyarak, besleyerek temel psikolojik ihtiyaçlarını doyurduğu ve bu temel psikolojik ihtiyaçların doyumunun da bireyin yaşamını olumlu olarak değerlendirip algılaması olarak adlandırılan öznel iyi oluş üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda, ana-babaya bağlanma ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkide temel psikolojik ihtiyaçların doyumunun aracı bir değişken olarak etkili olup olmadığının test edilmesi bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, ana-babaya bağlanma ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkide temel psikolojik ihtiyaçların doyumunun aracı rolünün olup olmadığının sınanması amacıyla ilişkisel tarama modeline dayanarak gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, araştırmaya katılan bireylerin ana-babaya bağlanma özellikleri ile ilgili bilgiler yaşamın ilk 16 yılı dikkate alınarak toplandığından çalışma retrospektif (geriye dönük) araştırma niteliği de taşımaktadır.

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcıları, İstanbul'daki devlet üniversitelerinin son sınıflarında öğrenimlerine devam eden ve mezun olup çalışmakta olan, araştırmaya gönüllü olarak katılan toplam 365 genç yetişkinden oluşmaktadır. Katılımcıların 210'u kadın (%57.50), 155'i (%42.50) erkek; yaş ortalaması 22.96 (ss=2.72)'dir. Araştırmada kolay ulaşılabilir örneklem (convenience sampling) belirleme yönteminden (Yıldırım ve Şimşek, 2004; Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014) yararlanılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada katılımcıların temel psikolojik ihtiyaçlarının doyumunu belirlemek için Deci ve Ryan (1985) tarafından geliştirilen, Cihangir- Çankaya ve Bacanlı (2003) tarafından Türkçe'ye uyarlama çalışması yapılan "*İhtiyaç Doyumu Ölçeği*", öznel iyi oluş düzeylerini ölçmek amacıyla Tuzgöl-Dost (2005) tarafından geliştirilen "*Öznel İyi Oluş Ölçeği*" ve ana-babaya bağlanma durumlarını saptamak için ise Parker ve arkadaşlarının (1979) geliştirdikleri ve Türkçe adaptasyon çalışmasını Kapçı ve Küçüker (2006)'in yaptığı "*Ana-Babaya Bağlanma Ölçeği*" kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan veri toplama araçlarının psikometrik özellikleri aşağıda sunulmuştur.

İhtiyaç Doyumu Ölçeği (İDÖ). Ölçeğin orijinal formu Deci ve Ryan (1985) tarafından geliştirilmiş olup Türk kültürüne uyarlama çalışmasını Cihangir-Çankaya ve Bacanlı (2003) yapmıştır. Ölçekte bireyin üç temel psikolojik ihtiyacını ölçen 21 madde bulunmaktadır. Likert tipindeki ölçekte her madde 1-7 arasında puanlanmaktadır. Özerklik (autonomy), yeterlik (competence) ve ilişkili olma (relatedness) olmak üzere üç alt ölçekten oluşan İDÖ'nden hem alt ölçek puanı hem de alt ölçek puanlarının toplanması ile toplam puan elde edilebilmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar bireylerin temel psikolojik ihtiyaçlarının doyurulduğuna, düşük puanlar ise ihtiyaç doyumunun düştüğüne işaret etmektedir. Ölçeğin yapı geçerliğini sınamak üzere yapılan açımlayıcı (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) sonuçları, orijinal formda olduğu gibi üç faktörlü bir yapıya sahip olduğunu göstermiştir. Güvenirlilik analizleri çerçevesinde hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları özerklik alt ölçeği için .71, yeterlik alt ölçeği için .60, ilişkili olma alt ölçeği için .74, toplamda İDÖ için .83 olarak bulunmuştur. Ölçeğin iki hafta arayla uygulanmasıyla elde edilen

test-tekrar test korelasyon katsayıları toplamda .89; özerklik alt ölçeği için .82, yeterlik alt ölçeği için .80, ilişkili olma alt ölçeği için ise .81 olarak belirlenmiştir (Cihangir-Çankaya, 2005). Bu araştırma grubu için hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları ise toplam ölçek puanı için .81, özerklik alt ölçeği için .70, yeterlik alt ölçeği için .62, ilişkili olma alt ölçeği için .72 olarak bulunmuştur.

Öznel İyi Oluş Ölçeği (OİÖ). Bireylerin öznel iyi oluş düzeylerini belirlemek amacıyla Tuzgöl-Dost (2005) tarafından geliştirilmiş 26'sı olumlu, 20'si olumsuz olmak üzere toplam 46 maddeden oluşan 5'li likert tipi bir ölçektir. Ölçek, yaşam alanlarına ilişkin kişisel yargılar ile olumlu ve olumsuz duygu ifadelerini içeren maddelerden oluşmaktadır. Ölçekten alınan puanın yüksek olması öznel iyi oluş düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Yapı geçerliği çalışmalarından elde edilen açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına göre, OİÖ'nin 12 faktörlü bir yapının yanı sıra genel bir faktör yapısına sahip olduğu da belirtilmektedir. Geçerlik analizleri kapsamında, OİÖ ile Beck Depresyon Envanteri arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki ($r=-.70$) olduğu tespit edilmiştir. OİÖ'nin güvenirlik analizleri sonuçlarına göre ise; Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .93, test-tekrar test güvenirlik katsayısı .86'dır (Tuzgöl-Dost, 2005). Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı bu araştırma grubu için de hesaplanmış ve .92 olarak bulunmuştur.

Ana-Babaya Bağlanma Ölçeği (ABBÖ). ABBÖ'nin orijinal formu, çocuğa temel bakım veren kişi ile çocuk arasında kurulan sosyal bağın normal gelişim için oldukça önemli olduğunu vurgulayan Bowlby (1969, 1973)'nin bağlanma kuramı temel alınarak Parker ve arkadaşları (1979) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, bireyin anne-babası ile kurduğu ilişki örüntüsünü algılamasını retrospektif (geriye dönük) olarak değerlendirmektedir. İlgi ve kontrol/aşırı koruma olmak üzere iki alt boyutu bulunan ölçek 25 maddeden oluşmaktadır. Uygulama sürecinde bireyden, yaşamının ilk 16 yılını düşünerek, ölçekteki her bir maddenin anne babasının kendisine yönelik davranışlarını ne derecede yansıttığını 4'lü likert tipi bir derecelendirme üzerinde (tamamen böyleydi=3...hiç böyle değildi=0) değerlendirmesi istenmektedir. Birey anne ve babası için iki ayrı değerlendirme yapabilmektedir. İlgi boyutundaki toplam puanın yüksek olması anne babanın sıcak, anlayışlı ve kabul edici; düşük olması soğuk ve reddedici olduğuna işaret etmektedir. Kontrol/aşırı koruma boyutundaki yüksek puanlar ise anne babanın aşırı kontrolcü ve özerkliğe izin vermeyen bir şekilde algılandığını göstermektedir. Bu boyuttaki tüm maddeler

tersten puanlanmaktadır. Ölçeğin Türk kültürüne uyarlama çalışması Kapçı ve Küçüker (2006) tarafından gerçekleştirilmiştir. ABBÖ' nin yapı geçerliğini sınamak için yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda, hem anne hem baba formu için iki faktörlü bir yapı elde edilmiş; orijinal ölçekte kontrol/aşırı koruma faktöründe olan kontrol boyutu ile ilgili maddelerin adaptasyon çalışmasında ilgi faktörüne yüklendiği görülmüş ve bu faktör ilgi/kontrol olarak yeniden adlandırılmıştır. Diğer faktör ise, anne babanın aşırı koruma davranışlarına yönelik maddeleri kapsadığından aşırı koruma olarak isimlendirilmiştir. ABBÖ'nin güvenilirlik analizleri için hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı anne formu için .87, baba formu için .89 olarak bulunmuştur. Alt ölçeklerden koruma alt ölçeğine dair hem anne hem baba formu için Cronbach alfa değeri .70, ilgi/ kontrol alt ölçeği için ise sırasıyla .90 ve .91 olarak hesaplanmıştır. ABBÖ'nin test-tekrar test güvenilirlik katsayıları da hesaplanmış; güvenilirlik katsayıları anne ve baba formunda sırasıyla tüm ölçek için .90 ve .89 olarak bulunmuştur. Alt ölçekler açısından ele alındığında; bu değerler ilgi/kontrol boyutunda anne formu için .91, baba formu için .90, koruma boyutunda ise anne formu için .64, baba formu için .78 olarak belirlenmiştir (Kapçı ve Küçüker, 2006). ABBÖ'nin bu araştırma grubu için hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları anne formu için .87, baba formu için .85 olarak bulunmuştur. Alt ölçekler açısından bakıldığında; Cronbach alfa katsayıları ilgi/kontrol alt boyutunda anne formu için .90, baba formu için .88; koruma alt boyutunda ise hem anne hem baba formu için .70 olarak hesaplanmıştır.

İşlem

Araştırmacılar tarafından gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra gerçekleştirilen uygulamalarda katılımcılar, veri toplama araçlarını ortalama 40 ile 45 dakika içinde cevaplamışlardır. Gönüllülük esasına dayanılarak yürütülen çalışmada katılımcılara verdikleri bilgilerin sadece bu çalışmada kullanılacağı bilgisi de verilmiştir. Verilerin analizi aşamasında; değişkenler arası ilişkiler öncelikle Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Tekniği ile sınanmış, ardından ana-babaya bağlanma ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkide temel psikolojik ihtiyaçların doyumunun aracı rolünü sınamak amacıyla Hiyerarşik Regresyon Analizi Tekniği ve Sobel Testi'nden yararlanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS Statistics 17.0 paket programı kullanılmış ve istatistiksel analizlerde anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Araştırmada öncelikle ele alınan temel değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiş, ardından çalışmanın ana amacı doğrultusunda aracılık ilişkilerini sınamak üzere hiyerarşik regresyon analizi uygulanmıştır. Araştırmanın değişkenlerine ait ortalama, standart sapma değerleri ve değişkenler arası ilişki katsayıları Tablo 1’de verilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere, öznel iyi oluş ile babanın koruma davranışı dışındaki diğer tüm değişkenler arasında anlamlı ilişkiler mevcuttur. Bu bulguya göre, annenin ilgi/kontrol davranışı, annenin koruma davranışı, babanın ilgi/kontrol davranışı ve temel psikolojik ihtiyaçların doyumu toplam ve alt boyut puanları (özerklik, yeterlik ve ilişkili olma) arttıkça öznel iyi oluş düzeyinde de istatistiksel olarak anlamlı bir artış olmaktadır.

Tablo 1. Temel değişkenlere ait ortalama, standart sapma değerleri ve korelasyon katsayıları

	\bar{X}	SS	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Anne İlgi/Kontrol	2.24	.48	1								
2. Anne Koruma	1.84	.55	.24**	1							
3. Baba İlgi/Kontrol	2.01	.59	.45**	.06	1						
4. Baba Koruma	2.04	.57	.13*	.55**	.15**	1					
5. Özerklik	4.74	.73	.33**	.14**	.31**	.13*	1				
6. Yeterlik	4.47	.68	.27**	.08	.25**	.03	.44**	1			
7. İlişkili Olma	5.03	.71	.26**	.07	.28**	.01	.36**	.41**	1		
8. İhtiyaç Doyumu (Toplam)	4.79	.55	.36**	.12*	.36**	.07	.73**	.75**	.83**	1	
9. Öznel İyi Oluş	3.92	.54	.35**	.11*	.29**	.07	.55**	.59**	.59**	.740**	1

Not. * $p < .05$, ** $p < .01$

Anne- Babaya Bağlanma ile Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkide Temel Psikolojik İhtiyaçların Doyumunun Aracı Rolü

Temel psikolojik ihtiyaçların doyumunun ana-babaya bağlanma ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkide aracı değişken olup olmadığını test etmek üzere anne ve baba için iki ayrı Hiyerarşik Regresyon Analizi yapılmıştır. Araştırmada, ABBÖ'nin ilgi/kontrol ve aşırı koruma alt boyutları öznel iyi oluşu yordayıcı değişkenler, İDÖ'den alınan toplam puana dayanarak elde edilen temel psikolojik ihtiyaçların doyumunu ise aracı değişken olarak alınmıştır. Hiyerarşik regresyon analizi yoluyla aracı değişkenlerin rolü incelenirken Baron ve Kenny (1986)'nin önerdiği kriterler dikkate alınmıştır. Bu kriterlerden birincisine göre; yordanan değişkenin (öznel iyi oluş), yordayıcı değişken (ana-babaya bağlanma) ve aracı değişken (temel psikolojik ihtiyaçların doyumunu) ile ayrı ayrı anlamlı bir ilişkisinin olması beklenmektedir. İkinci kriter gereği, aracı değişken ile yordayıcı değişken arasında anlamlı bir ilişki olmalıdır. Üçüncü kriter gereği ise, aracı değişken ve yordayıcı değişken eş zamanlı olarak analize girildiğinde yordayıcı ve yordanan değişken arasındaki var olan ilişki ya tamamen ortadan kalkmalı ya da azalmalıdır. Söz konusu değişkenler arasındaki ilişkileri saptamak amacıyla yapılan regresyon analizlerine dayalı yol (path) grafikleri anne (Şekil 1) ve baba (Şekil 2) için ayrı ayrı verilmiştir.

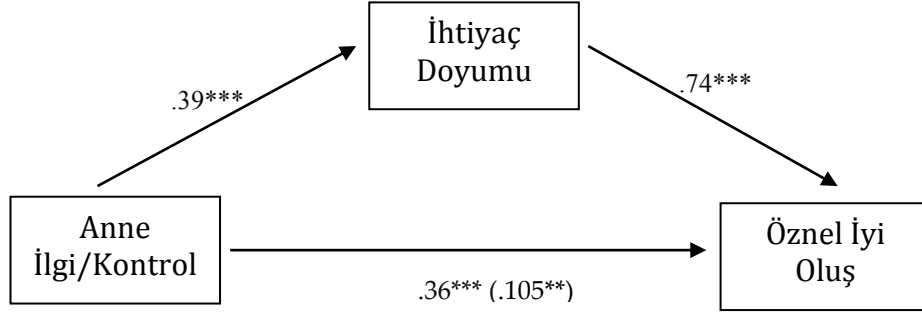
Yukarıda belirtilen kriterler doğrultusunda Hiyerarşik Regresyon Analizi önce *anneye bağlanma yordayıcı değişkeni* için gerçekleştirilmiştir. İlgili analize ait sonuçlar Tablo 2'de sunulmuştur. Regresyon analizine ilk aşamada anneye bağlanma değişkeni (anne ilgi/kontrol ve anne koruma) ikinci adımda ise temel psikolojik ihtiyaçların doyumunu değişkeni girilmiştir. Regresyon analizi sonuçları, ilk aşamada denkleme girilen anneye bağlanma değişkeninin öznel iyi oluş puanlarındaki varyansın %13'ünü açıkladığını göstermektedir. Ancak anneye bağlanma alt boyutlarından sadece ilgi/koruma boyutunun modele anlamlı katkı sağladığı görülmüştür ($\beta = .35$, $t = 6.72$, $p < .001$). İkinci aşamada temel psikolojik ihtiyaçların doyumunu değişkeninin denkleme girilmesiyle açıklanan varyans %55'e yükselmiştir. Temel psikolojik ihtiyaçların doyumunun ($\beta = .70$, $t = 17.97$, $p < .001$) modele anlamlı katkı sağladığı başka bir deyişle; öznel iyi oluşun anlamlı yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Ancak Tablo 2'de görüldüğü üzere, aracı değişken olarak önerilen temel psikolojik ihtiyaçların doyumunu değişkeni analize dahil edildikten sonra, anneye bağlanma alt boyutlarından ilgi/kontrol davranışının (yordayıcı değişken) öznel iyi oluş üzerindeki etkisinin azaldığı, β değerinin .35'den .11'e düştüğü ($p < .01$) tespit edilmiştir.

Tablo 2. Anneye bağlanma ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkide temel psikolojik ihtiyaçların doyumunun aracı rolüne ilişkin bulgular

	β	t	F
1. Anne İlgi/Kontrol	.347	6.715***	25.029***
Anne Koruma	.032	.622	
2. Anne İlgi/Kontrol	.105	2.648**	139.914***
Anne Koruma	.002	.046	
İhtiyaç Doyumu	.697	17.971***	

Not. Adım 1 için; $R^2 = .13$, R^2 Değişim = .13, Adım 2 için; $R^2 = .55$, R^2 Değişim = .42, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

Baron ve Kenny (1986)'e göre, yordayıcı değişkenin etkisinin tümüyle ortadan kalkmaması sözkonusu ilişkide başka aracı değişkenlerin yer aldığına ve temel psikolojik ihtiyaçların doyumunun annenin ilgi/kontrol davranışı ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkide “kısmi aracı değişken” olduğuna işaret etmektedir. Bahsedilen aracılık rolünün temel psikolojik ihtiyaçların doyumundan kaynaklandığı görülmektedir. Aracılık rolünün sınanması için Baron ve Kenny (1986)'nın daha önce belirtilen koşulları sağlanmış olmakla birlikte; aracı değişken olma özelliğinin istatistiksel anlamlılığı için Sobel Testi'nden yararlanılmıştır. Sobel Testi sonuçları; temel psikolojik ihtiyaçların doyumunun ($z = 6.52$, $p < .001$) annenin ilgi/kontrol davranışı ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkide “kısmi aracı değişken” olduğunu istatistiksel olarak doğrulamaktadır (Şekil 1). Bu sonuç, genç yetişkinlerin anneleri için geriye dönük olarak algıladıkları ilgi/kontrol davranışı arttıkça temel psikolojik ihtiyaçların doyumunun artabileceğini, bunun da öznel iyi oluş düzeylerindeki artışı beraberinde getirebileceğini desteklemektedir.

Şekil 1. Anneye bağlanma ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkide temel psikolojik ihtiyaçların doyumunun aracı rolüne ilişkin yol haritaları
Not. *** $p < .001$.

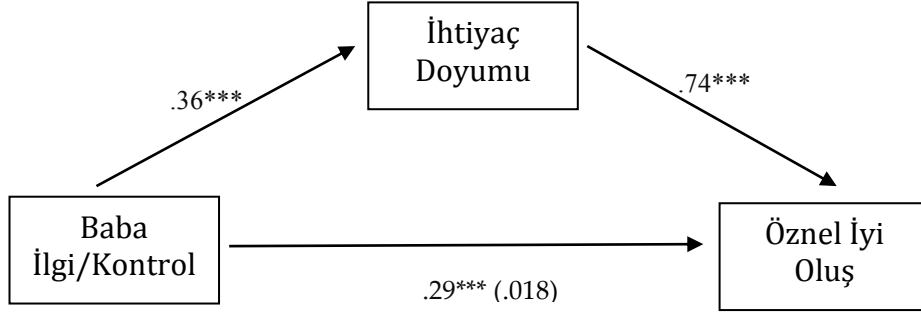
Anneye bağlanma için yapılan analizler babaya bağlanma yordayıcı değişkeni için de tekrar edilmiştir. Yapılan Hiyerarşik Regresyon Analizi 'ne ait bulgular Tablo 3'te görülmektedir. Baron ve Kenny (1986)'nın aracı değişken analizi için önerdiği kriterler izlenerek regresyon analizine ilk adımda babaya bağlanma değişkeni (baba ilgi/kontrol ve baba koruma) ikinci adımda ise temel psikolojik ihtiyaçların doyumu değişkeni girilmiştir. Regresyon analizi sonuçlarına göre, ilk adımda denkleme girilen babaya bağlanma değişkeni öznel iyi oluş puanlarındaki varyansın %8'ini açıklamıştır. Ancak anneler için elde edilen bulguya benzer bir şekilde babaya bağlanma alt boyutlarından sadece ilgi/kontrol boyutunun modele anlamlı katkı sağladığı görülmüştür ($\beta = .28$, $t = 5.41$, $p < .001$). İkinci aşamada temel psikolojik ihtiyaçların doyumu değişkeninin denkleme girilmesiyle açıklanan varyans %54'e yükselmiştir. Temel psikolojik ihtiyaçların doyumunun ($\beta = .73$, $t = 18.55$, $p < .001$) modele anlamlı katkı sağladığı başka bir deyişle; öznel iyi oluşun anlamlı yordayıcısı olduğu tespit edilmiştir. Ancak Tablo 3'te görüldüğü gibi, aracı değişken olarak önerilen temel psikolojik ihtiyaçların doyumu analize dahil edildiğinde babaya bağlanma alt boyutlarından ilgi/kontrol davranışının öznel iyi oluş üzerindeki etkisinin tümüyle ortadan kalktığı ve artık öznel iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısı olmadığı bulunmuştur ($\beta = .02$, $p > .05$).

Tablo 3. Babaya bağlanma ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkide temel psikolojik ihtiyaçların doyumunun aracı rolüne yönelik bulgular

	β	t	F
1. Baba İlgi/Kontrol	.282	5.414***	15.390***
Baba Koruma	.021	.411	
2. Baba İlgi/Kontrol	.018	.443	135.111***
Baba Koruma	.024	.663	
İhtiyaç Doyumu	.727	18.546***	

Not. Adım 1 için; $R^2 = .08$, R^2 Değişim = .08, Adım 2 için; $R^2 = .54$, R^2 Değişim = .46, *** $p < .001$.

Baron ve Kenny (1986)'e göre, yordayıcı değişkenin etkisinin tümüyle ortadan kalkması temel psikolojik ihtiyaçların doyumunun babanın ilgi/kontrol davranışı ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkide “tam aracılık rolü”nün olduğunu göstermektedir. Bahsedilen aracılık rolünün temel psikolojik ihtiyaçların doyumundan kaynaklandığı tespit edilmiştir. Aracılık rolünün sınanması için Baron ve Kenny (1986)'nın daha önce belirtilen koşulları sağlanmış olmakla birlikte; aracı değişken olma özelliğinin istatistiksel anlamlılığı için Sobel Testi'nden yararlanılmıştır. Sobel Testi sonuçları; temel psikolojik ihtiyaçlarının doyurulmasının ($z=6.70$, $p<.001$) babanın ilgi/kontrol davranışı ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkide “tam aracılık rolü”nü istatistiksel olarak doğrulamaktadır (Şekil 2). Bu bulguya dayanarak, genç yetişkinlerin babaları için geriye dönük olarak algıladıkları ilgi/kontrol davranışının artmasına bağlı olarak temel psikolojik ihtiyaçların doyumunun artabileceği, bunun da öznel iyi oluş düzeylerindeki artışı sağlayabileceği söylenebilir.

Şekil 1. Babaya bağlanma ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkide temel psikolojik ihtiyaçların doyumunun aracı rolüne ilişkin yol haritaları
Not. *** $p < .001$.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada, genç yetişkinlerde ana-babaya bağlanma ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkide temel psikolojik ihtiyaçların doyumunun aracı etkisi incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda, öncelikle her üç değişken arasındaki ilişkiler sınanmış, elde edilen bulgular değişkenler arasında anlamlı ilişkilerin olduğunu göstermiştir. Buna göre, genç yetişkinlerin çocukluk dönemine yönelik anne ve babalarından algıladıkları ilgi/ kontrol davranışı arttıkça öznel iyi oluş düzeylerinde de artış olmaktadır. Anneden algılanan koruma davranış puanları arttıkça (puanların artması olumlu bağlanmayı işaret etmektedir) öznel iyi oluş düzeyinde de artış gözlenirken; babanın koruma davranışı ile öznel iyi oluş düzeyi arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Diğer taraftan, temel psikolojik ihtiyaçların doyumu toplam ve alt boyut puanları (özerklik, yeterlik ve ilişkili olma) arttıkça öznel iyi oluş düzeyinde artış olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İkinci adımda değişkenlerin birbirlerini yordayıcı gücünü belirlemek amacıyla yapılan regresyon analizi sonuçlarına göre, ana-babaya bağlanma alt boyutlarından sadece anne ve babanın ilgi/kontrol davranışı boyutunun öznel iyi oluşu istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür. Alan yazında anne babanın çocuğa yeterli ilgi göstermediği ve yeterince kontrol etmeyerek güvenli alan oluşturmadığı durumlarda bireylerin ileriki dönemlerde

bazı psikolojik sorunları (madde kullanımı, kaygı, depresyon vb.) deneyimleyebildiklerine ilişkin çalışmalara rastlanmıştır (Wolfradt, Hemple ve Miles, 2003; Görgün, Tiryaki ve Topbaş, 2010). Bununla birlikte, anne ve babanın her ikisinin de gösterdiği ilgi/kontrol davranışının öznel iyi oluşla ve öznel iyi oluşun bilişsel yönü olarak ifade edilen yaşam doyumu ile olumlu yönde ilişkisi olduğunu gösteren araştırma bulguları da mevcuttur (Eken, 2010; Özdemir, 2012; Özdemir ve Koruklu, 2013). Bu çalışmada, annenin ve babanın kontrol davranışının öznel iyi oluşla pozitif bir ilişki içinde olması yurt dışındaki araştırma bulgularıyla çelişmektedir. Batı literatüründe ebeveynlerden algılanan kontrol davranışı arttıkça olumsuz psikolojik özelliklerin arttığına ilişkin bulgular bulunmaktadır (Elliot ve Thrash, 2004; Soenens, Vansteenkiste, Luyten ve Duriez, 2005; Soenes, Vansteenkiste, Duries ve Goossens, 2006). Bu çalışmada elde edilen bulgunun Türk kültürüne özgü olarak değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Nitekim Kağıtçıbaşı (1970)'nin de belirttiği gibi, kültürümüzde ebeveynin kontrol davranışı olumsuz olarak algılanmayıp normal kabul edilmekte ve ilgi olarak algılanmaktadır. Çalışmada kullanılan ABBÖ'nin adaptasyon çalışmalarında da ilgi ve kontrol davranışına ilişkin maddeler aynı alt ölçek altında toplanmış ve böylelikle kontrol olumlu bir özellik olarak açığa çıkmıştır (Kapçı ve Küçükler, 2006).

Araştırmadan elde edilen bir diğer bulguya göre, genç yetişkinlerin temel psikolojik ihtiyaçlarının doyurulmasının öznel iyi oluş düzeylerinin önemli bir yordayıcısı olduğu görülmüştür. Öz-belirleme kuramında, temel psikolojik ihtiyaçların doyumunun bireyin sağlamlığı, psikolojik gelişimi ve öznel iyi oluşu için bir gereklilik olduğu ifade edilmektedir (Deci ve Ryan, 2000). Bu kuramsal dayanak bağlamında elde edilen bulgu beklentiler doğrultusunda literatürdeki diğer araştırma bulgularıyla da tutarlılık göstermektedir (Deci, Gagn'e, Leone, Usunov, ve Kornazheva, 2001; Sheldon ve Bettencourt, 2002; Cihangir-Çankaya, 2009a; İlhan ve Özbay, 2010; Kermen ve Sarı, 2014; Özyayın, Sevinç ve Deniz, 2014).

Son olarak araştırmanın ana amacı doğrultusunda yapılan aracılık analizleri sonucunda; temel psikolojik ihtiyaçların doyumunun annenin ilgi/kontrol davranışı ile genç yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkide "kısmi aracı rolü"nü olduğu belirlenmiştir. Bu bulguya göre, genç yetişkinlerin çocukluk döneminde annelerinden algıladıkları ilgi ve kontrol davranışının artması onların özerklik, yeterlik ve ilişkili olma olarak tanımlanan temel psikolojik ihtiyaçlarının doyurulmasını sağlayarak bu yolla öznel iyi oluş

düzeylerinin artmasına etki etmiş olabilir. Babalar açısından bakıldığında; temel psikolojik ihtiyaçların doyumunun babanın ilgi/kontrol davranışı ile genç yetişkinlerin öznel iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkide “tam aracılık etkisi”nin olduğu görülmüştür. Başka bir deyişle; babanın çocuğa yönelik ilgi ve kontrolü içeren davranışları arttıkça genç yetişkinlerin temel psikolojik ihtiyaçlarının doyumunda artış olmakta bu da onların öznel iyi oluş düzeylerinde olumlu bir etkide bulunmaktadır. Kocayörük (2012)’ün bu araştırma konusuna benzer bir şekilde ergenler üzerinde yürüttüğü çalışmada, özerk benlik yönetimi algısının ebeveyni olumlu olarak algılama ile duygusal iyi oluş arasında aracı rolü olduğu tespit edilmiştir. Cihangir-Çankaya (2009b) da yaptığı bir çalışmada, üniversite öğrencilerinin aileden algıladıkları desteğin temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasında etkili olduğu, karşılanan ihtiyaçların da öznel iyi oluşları üzerinde olumlu etki sağladığı sonucuna varmıştır. Bu bulgular, çalışmada elde edilen yukarıdaki bulguyu destekler niteliktedir. Ayrıca alanyazında sıklıkla vurgulandığı üzere, ebeveynin ilgi gösterme, çocuğun ihtiyaçlarına duyarlı olma ve kontrole yönelik davranışları çocuğun gelişimini olumlu yönde etkilemekte, birbiriyle uyum içinde olduğu kabul edilen özerklik, yeterlik ve ilişkisel olma ihtiyaçlarının doyurulmasını sağlamaktadır (Baumrind, 1991; Ryan ve Deci, 2000; Yılmaz, 2000; Kağıtçıbaşı, 2010). Temel psikolojik ihtiyaçların anne- baba tarafından doyurulmasının psikolojik sağlık için önemli olduğu da araştırmacılar tarafından vurgulanmaktadır (Ryan ve Deci, 2000; Chirkov ve Ryan, 2001). Dolayısıyla, bu çalışmada temel psikolojik ihtiyaçların doyumunun ana-babaya bağlanma ile öznel iyi oluş arasında köprü işlevi görmesi beklenen bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

Diğer taraftan, çalışmada temel psikolojik ihtiyaçların doyumunun anneler için “kısmi aracı” babalar için ise “tam aracı” rolünün olduğuna dair elde edilen bulgu, dikkate değer bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Bu sonuç, annenin çocukla olan ilişkisinin babaya göre daha yoğun olması nedeniyle çocuğun farklı psikolojik özelliklerini de etkileyebileceğini ve dolayısıyla arada başka değişkenlerin olabileceğini düşündürmektedir. Baba için elde edilen tam aracılık rolü açısından bakıldığında; babanın çocukla ilişkisinin anne kadar yoğun olmadığı düşünülürse baba tarafından sergilenen ilgi ve kontrole yönelik davranışların çocuk üzerinde daha etkili olduğu söylenebilir.

Bu araştırma retrospektif (geriye dönük) bir çalışma olup, ebeveynin erken dönemlerde çocuğa yönelik davranışlarının temel psikolojik ihtiyaçların doyumunu aracılığıyla yetişkinlikteki psikolojik iyi oluşuna etkisini ortaya

koyduğundan; okullardaki koruyucu/önleyici psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri çerçevesinde psikolojik danışmanlara ve ruh sağlığı alanında çalışan diğer uzmanlara, anne babalara yönelik olarak hazırlayıp uygulayacakları gerek bireysel gerekse grup bazında müdahale/psiko-eğitim programlarının içeriğini anne babaların çocuklarının temel psikolojik ihtiyaçlarını desteklemelerine ve bu konuda farkındalık kazanmalarına yardımcı olacak şekilde düzenlemeleri önerilebilir. Ayrıca temel psikolojik ihtiyaçların doyumunun anne aısından kısmi aracı rolü olduğuna dair bulgudan hareketle, bireyin özne iyi oluşu üzerinde etkili olabilecek başka aracı değişkenlerin de araştırılıp incelenmesinin ilgili alan yazına katkı sağlayacağı düşünölmektedir. Ek olarak, anne babanın kontrol davranışının genç yetişkinlerin özne iyi oluş ve temel psikolojik ihtiyaçlarının doyumunu üzerindeki olumlu etkisine dair bulgu, daha sonraki çalışmalarda nicel ve nitel yöntemin bir arada kullanıldığı karma araştırma deseni içinde yeniden irdelenebilir. Araştırmanın katılımcılarının İstanbul'daki devlet üniversitelerinin son sınıflarında öğrenimlerine devam eden ve mezun olup çalışmakta olan genç yetişkinlerden oluşması bir sınırlılık olarak kabul edildiğinde; çalışmanın sonuçlarının genellenebilirliği aısından daha geniş kapsamlı örneklem grupları üzerinde yinelenmesi önerilebilir. Ayrıca daha sonraki araştırmalarda bu çalışmada ele alınan değişkenler arası ilişkilerin cinsiyet, ailenin sosyo-ekonomik özellikleri, eğitim düzeyi vb. değişkenlerle birlikte ele alınarak derinlemesine incelenmesinin konuya daha fazla netlik kazandıracadı düşünölmektedir.

Yazarlar Hakkında / About Authors

Müge Akbağ. Yazar lisans öğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü'nde tamamlamıştır. Yüksek lisans derecesini Marmara Üniversitesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı'ndan, doktora derecesini aynı üniversitede Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı'ndan almıştır. Yazar, halen Marmara Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalı'nın öğretim üyesi olarak akademik hayatına devam etmektedir. Başlıca çalışma alanları; danışma kuram ve teknikleri, kişiler arası etkileşimsel çözümleme yaklaşımı (Transaksiyonel Analiz), kişilik, erken dönem ebeveyn çocuk etkileşimi ve bağlanma, romantik ilişkiler ve bağlanma, otantik ve öğrenilmiş duyguların gelişimi, psikolojik testler, pozitif psikoloji, ruh sağlığı danışmanlığı, okul psikolojik danışmanlığı, aile ve çift danışmanlığı olarak sıralanabilir.

Author completed her undergraduate studies at the Department of Psychology, Faculty of Letters, Istanbul University. She received her M.A. in the field of Psychological Services in Education from Marmara University and her Ph.D. in Educational Sciences from the same university respectively. She still continues his academic life as an assistant professor in the Department of Guidance and Psychological Counseling at the same university. Her study interests include counseling theories and techniques, Transactional Analysis in theory and practice, personality, early parental child interaction and attachment, romantic relationships and attachment, development of authentic and learned emotions, psychological testing, positive psychology, mental health counseling, school counseling, family and couple counseling.

Durmuş Ümmet. Yazar lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimlerini Marmara Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanında yürütmüştür. Halen aynı üniversitede Rehberlik ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalı'nın öğretim üyesi olarak akademik hayatına devam etmektedir. Çalışma alanları içinde okullarda rehberlik hizmetleri, psikolojik danışman eğitimi, pozitif psikoloji, değerler eğitimi ve aile danışmanlığı konuları bulunmaktadır.

Author completed his undergraduate, graduate and doctoral studies in the Marmara University in the field of Guidance and Psychological Counseling. He is still in his academic life as an assistant professor of the Department of Guidance and Psychological Counseling at the same university. Within the study areas there are guidance services in schools, psychological counselor education, positive psychology, value education and family counseling.

Yazar Katkıları / Author Contributions

Araştırmanın her aşaması yazarlar tarafından birlikte, ortak sorumluluk anlayışı çerçevesinde yürütülmüştür.

Each step of the research has been carried out by the authors together with the understanding of common responsibility.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest

Yazarlar tarafından çıkar çatışmasının olmadığı rapor edilmiştir.

The authors declared no potential conflicts of interest with respect to the research, authorship, and/or publication of this article.

Fonlama / Funding

Herhangi bir fon desteği alınmamıştır.

No funding was received for the research, authorship, and/or publication of this article.

Etik Bildirim / Ethical Standards

Araştırmanın tüm süreçleri 1964 Helsinki Deklerasyon'u çerçevesinde yürütülmüştür. Tüm katılımcılar araştırmaya gönüllü olarak katılmışlardır ve kimlik bilgileri gizli tutulmuştur.

All procedures performed in the study involving human participants were in accordance with the 1964 Helsinki declaration. All participants were taken part in study voluntarily and their identity information were kept confidential.

ORCID

Müge Akbağ <https://orcid.org/0000-0003-0507-9072>

Durmuş Ümmet <https://orcid.org/0000-0002-8318-9026>

KAYNAKÇA

- Andersen, S. (2000). Fundamental human needs: Making social cognition relevant. *Psychological Inquiry*, 11, (4), 269-276.
- Aral, N., Bulut, Ş., Baran, G. ve Çimen, S. (2001). *Çocuk gelişimi*. İstanbul: Ya-Pa Yayın Pazarlama.
- Bakan, D. (1966). *The duality of existence*. Boston: Beacon Press.
- Baron, R. M. ve Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 1173-1182.
- Baumrind, D. (1991). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology*, 4, 1-103.
- Bowlby J. (1969). *Attachment and loss: Vol.1. Attachment*. New York: Basic Books.
- Bowlby J. (1973). *Attachment and loss: Vol. 2. Separation: Anxiety and anger*. New York: Basic Books.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Carver, C. S. ve Scheir, C. (2000). Autonomy of self-regulation. *Psychological Inquiry*, 11 (4), 284-232.
- Cihangir-Çankaya, Z. (2009a). Öğretmen adaylarında temel psikolojik ihtiyaçların doyumu ve iyi olma. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(3), 691-711.
- Cihangir-Çankaya, Z. (2009b). Özerklik desteği, temel psikolojik ihtiyaçların doyumu ve öznel iyi olma: Öz-belirleme kuramı. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(31), 32-31.
- Cihangir-Çankaya, Z. (2005). *Öz belirleme modeli: Özerklik desteği, ihtiyaç doyumu ve iyi olma*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Cihangir-Çankaya, Z. ve Bacanlı, C. (2003). İhtiyaç doyumu ölçeği uyarlama çalışması. *VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Chirkov, V. ve Ryan, R. M. (2001). Parent and teacher autonomy support in Russian and U.S. adolescents: Common effects on well-being and academic motivation. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32(5), 618-635.

- Crockenberg S., Lyons-Ruth K. ve Dickstein, S. (1993). The family context of infant mental health: II. infant development in multiple family relationships. In C. H. Zeanah (Ed.). *Handbook of Infant Mental Health*. New York : Guilford Press, s. 38-55.
- Çerik, Ş. (2002). Ailelerin gençlere karşı tutumları ve gençlerin ailelerinin tutumlarını algılayışlarına yönelik üniversite gençliği üzerinde bir araştırma. *Ege Academic Review*, 2(1), 21-24.
- Deci, E. L. ve Ryan, R. (1985). The general causality orientations scale: Self determination in personality. *Journal of Research in Personality*, 19, 109-134.
- Deci, E. L. ve Ryan, R. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behaviour. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227-269.
- Deci, E. L., Ryan, R. M., Gagné, M., Leone, D. R., Usunov, J. ve Kornazheva, B. P. (2001). Need satisfaction, motivation, and well-being in the work organizations of a former Eastern Bloc country. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27, 930–942.
- Diener, E. (2000). Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national index. *American Psychologist*, 55, 34-43.
- Diener, E., Oishi, S. ve Lucas, R. E. (2003). Personality, culture, and subjective well-being. *Annual Review of Psychology*, 54, 403–425.
- Eken, A. (2010). *Ergenlerin anne-babaya bağlanma biçimleri ile öznel iyi oluş durumlarının sosyal yetkinlik beklentileriyle ilişkileri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Elliot, A. J., ve Thrash, T. M. (2004). The intergenerational transmission of fear of failure. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30, 957–971.
- Feeney, J. A. (1998). Adult attachment and relationship-centered anxiety responses to physical and emotional distancing. In J. A. Simpson ve W. S. Rholes (Eds.), *Attachment theory and close relationships*. New York- London: The Guilford Press.
- Feeney, J. A. ve Noller, P. (1990). Attachment style as a predictor of adult romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 281-291.

- Görgün, S., Tiryaki, A. ve Topbaş, M. (2010). Üniversite öğrencilerinde madde kullanma ve anne babaya bağlanma biçimleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 11, 305-312.
- Harris A. ve Curtin L. (2002) Parental perceptions, early maladaptive schemas, and depressive symptoms in young adults. *Cognitive Therapy Research*, 26, 405-416.
- İlhan, T. ve Özbay, Y. (2010). Yaşam amaçlarının ve psikolojik ihtiyaç doyumunun öznel iyi oluş üzerindeki yordayıcı rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 4(34), 109-116.
- Kağıtçıbaşı, C. (1970). Social norms and authoritarianism: A Turkish-American comparison. *Journal of Personality and Social Psychology*, 16, (3), 444-451.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Benlik, aile ve insan gelişimi*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kapçı, G. E. ve Küçüker, S. (2006). Ana babaya bağlanma ölçeği: Türk üniversite öğrencilerinde psikometrik özelliklerinin değerlendirilmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17 (4), 286-295.
- Kermen, U. ve Sarı, T. (2014). Üniversite öğrencilerinde ihtiyaç doyumu ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 175-185.
- Kocayörük, E. (2012). Öz-belirleme kuramı açısından ergenlerin anne baba algısı ile duyuşsal iyi oluşları arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(37), 24-37.
- Kowal, J. ve Fortier, M. S. (1999). Motivational determinants of flow: Contributions from self-determination theory. *Journal of Social Psychology*, 139, 355-368.
- Mithaug, E. D., Mithaug, K. D., Agran, M., Martin, E. J. ve Wehmeyer, M.L. (2003). *Self-determined learning theory*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- McGinn, L., Cukor, D., Sanderson, C. (2005). The relationships between parenting style, cognitive style, and anxiety and depression: Does increased early adversity influence symptom severity through the mediating role cognitive style? *Cognitive Therapy Research*, 29, 219-242.
- Maccoby E. E. ve Martin, J. A. (1983). *Socialization in the context of the family: Parent-child interaction*. In P. H. Mussen (Series ed.) ve E.M. Hetherington

- (Vol. ed.), *Handbook of child psychology: Vol.4. Socialization, personality and social development*. Newyork: John Wiley, s.1-101.
- Özaydın, N., Sevinç S. ve Deniz, E. (2014). Mesleki müzik eğitimi alan öğrencilerin psikolojik ihtiyaçlarının ve yaşam doyumlarının incelenmesi. *Sanat Eğitimi Dergisi*, 2(1), 102-111.
- Özer, G. (2009). *Öz-belirleme kuramı çerçevesinde ihtiyaç doyumu, içsel güdülenme ve bağlanma stillerinin üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluşlarına etkileri*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Özdemir, Y. (2012). Ergenlerin öznel iyi oluşunun demografik değişkenler, ana-baba kontrolü ve ana-baba kabul/ilgisi açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 37(165), 20-33.
- Özdemir, Y. ve Çok, F. (2011). Ergenlikte özerklik gelişimi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (36), 152-164.
- Özdemir, Y. ve Koruklu, N. (2013). Parental attachment, school attachment and life satisfaction in early adolescence. *İlköğretim Online*, 12(3), 836-848.
- Parker, G., Tupling, H. ve Brown, L. B. (1979). A parental bonding instrument. *British Journal of Medical Psychology*, 52, 1-10.
- Pearson, J. L., Cowan, P.A. ve Cowan, C. P. (1993). Adult attachment and adult child-older parent relationships. *American Journal of Orthopsychiatry*, 63 (4), 606-613.
- Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55, 68-78.
- Ryan, R. M. ve Lynch, J. (1989). Emotional autonomy versus detachment: Revisiting the vicissitudes of adolescence and young adulthood. *Child Development*, 60, 340-356.
- Sheldon, K. M. ve Bettencourt, B. A. (2002). Psychological need-satisfaction and subjective well-being within social groups. *British Journal of Social Psychology*, 41(1), 25-38.
- Soenens, B., Elliot, A. J., Goossens, L., Vansteenkiste, M., Luyten, P. ve Duriez, B. (2005). The intergenerational transmission of perfectionism: Psychological control as an intervening variable. *Journal of Family Psychology*, 19, 358 –366.

- Soenes, B., Vansteenkiste, M., Duriez, B. ve Goossens, L. (2006). In search of the sources of psychologically controlling parenting: The role of parental separation anxiety and parental maladaptive perfectionism. *Journal of Research on Adolescence*, 16(4), 539–559.
- Tuzgöl-Dost, M. (2005). Öznel iyi oluş ölçeği'nin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (23), 103-111.
- Türkdoğan, T. ve Duru, E. (2012). Üniversite öğrencilerinde öznel iyi oluşun yordanmasında temel ihtiyaçların karşılanmasının rolü. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (4), 2429-2446.
- Türkmen, M. (2012). Öznel iyi oluşun yapısı ve anababa tutumları, özsaygı ve sosyal destekle ilişkisi: Bir model sınaması. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 41-73.
- Weston, R. (1999). Factors contributing to personal wellbeing. *Family Matters*. 53, 14-20.
- Wolfradt, U., Hempte S. ve Miles, J. N. (2003). Perceived parenting styles, depersonalisation, anxiety and coping behaviour in adolescents. *Personality and Individual Differences*, 34(3), 521–532.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2004). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A. (2000). Anne-baba tutum ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 7(3), 160-173.
- Zimmermann, P. (2004). Attachment representations and characteristics of friendship relations during adolescence. *Journal of Experimental Child Psychology*, 88(1), 83-101.

EXTENDED SUMMARY

Introduction: According to the theory of self-determination, the fulfilment of universally accepted basic needs plays an important role in the growth, integration, development, mental health and general well-being of individuals (Ryan & Deci, 2000). Results obtained from empirical researches based on this theory in the literature, point to an increase in subjective well-being, one of the fundamental concepts of positive psychology, if the three basic psychological needs of autonomy, competence and relatedness are satisfied (Deci & Ryan, 2000; Cihangir-Çankaya, 2009a). On the other hand, the phenomenon of self-determination which is characterised by the behaviours of an individual being shaped more by their own internal processes rather than their external environment is influenced through interaction between the individual and their social circle. The primary source for the social interaction in question are parents. Indeed, research findings in literature demonstrate the important effect of parental care and acceptance on subjective well-being. (Özdemir, 2012). At this juncture, it is pertinent to state that the satisfaction of a child's basic psychological needs through the care, protection and nurturing of parents is thought to have a positive impact on subjective well-being which can be referred as an individual's positive and cognitive evaluations of their own life. Within the context of the hypothesis stated above, the aim of this study is to determine whether the mediating role of basic psychological need satisfaction between parental bonding and subjective well-being.

Method: The participants were totally 365 young adults. Some of them were graduate and the other were final year undergraduate students attending to various government universities in İstanbul. All participants took part in the study voluntarily. Of the participants 210 (57.50%) were female and 155 (42.50%) were male, and their mean age was 22.96.

The data were gathered using three different scales. *Basic Psychological Need Satisfaction Scale* developed by Deci & Ryan (1991) and adapted to Turkish by Cihangir-Çankaya & Bacanlı (2003) was used to measure satisfaction of basic psychological needs. *Subjective Well-Being Scale* developed by Tuzgöl (2005) was utilized to measure subjective well-being levels of young adults. *Parental Bonding Instrument* developed by Parker and colleagues (1979), and adapted to Turkish culture by Kapçı & Küçüker (2006) was used to assess parental care/control and overprotection.

In data gathering process, after the researchers made all explanations about the questionnaires, participants completed the questionnaires in approximately 45 minutes. In the data analysis process, correlations between study variables were tested using Pearson Product Moments Correlation Technique as preliminary analysis. Then, Hierarchical Regression Analysis and Sobel Test were utilized to determine the mediating role of basic psychological need satisfaction between parental bonding and subjective well-being.

Results: Finding of the research indicated that a significant relationship exists between the scores of parental bonding, basic psychological need satisfaction and subjective well-being. The results of Hierarchical Regression Analysis revealed a variance of 13% for the scores of subjective well-being based on the maternal bonding variable entered into the equation at the first step. However, of the sub-dimensions of maternal bonding it was only the dimension of care/control that was deemed to contribute significantly to the model ($\beta = .35$, $t = 6.72$, $p < .001$). At the second step, the variance increased to 55% following the addition of the basic psychological need satisfaction variable being entered into the equation. The basic psychological need satisfaction variable ($\beta = .70$, $t = 17.97$, $p < .001$) was found to contribute significantly to the model in other words, it was significant predictor for subjective well-being. Following the addition of the suggested mediator variable of basic psychological need satisfaction being entered into the analysis, the effect of care/control behaviour (predictor variable) as one of the sub-dimensions of maternal bonding on subjective well-being was reduced and the value of β fell from .35 to .11 ($p < .01$).

Baron & Kenny (1986) point to the existence of other mediator variables and a “partial mediator variable” of basic psychological need satisfaction in the relationship between the behaviour of maternal care/control and subjective well-being, when the complete eradication of the effect of the predictor variable is out of the question. The Sobel Test results statistically confirmed that basic psychological need satisfaction ($z = 6.52$, $p < .001$) partially mediate the relationship between maternal care/control behaviour and subjective well-being.

The analyses carried out for maternal bonding was repeated for the paternal bonding predictor variable. The results of Hierarchical Regression Analysis indicated that the paternal bonding variable, entered into the equation at the

first step, explains 8% of the variance in subjective well-being scores. In line with the findings for mothers, of the sub-dimensions only care/control was found to contribute significantly to the model in terms of paternal bonding ($\beta = .28$, $t = 5.41$, $p < .001$). At the second step, the variance increased to 54% following the addition of the basic psychological need satisfaction variable being entered into the equation. The basic psychological need satisfaction variable ($\beta = .73$, $t = 18.55$, $p < .001$) was found to contribute significantly to the model and it was significant predictor of subjective well-being. However, following the addition of the suggested mediator variable of basic psychological need satisfaction being entered into the analysis, the effect of the sub-dimension of paternal bonding, care/control, on subjective well-being completely disappeared and was found to no longer be a significant predictor of subjective well-being ($\beta = .02$, $p > .05$).

According to Baron & Kenny (1986), the complete eradication of the predictor variable's effect demonstrates the existence of a "full mediating role" of basic psychological need satisfaction between paternal care/control and subjective well-being. It was observed that the aforementioned mediating role developed as a result of the satisfying of basic psychological needs. The results of the Sobel Test, carried out to measure the statistical meaningfulness of the mediating role, statistically prove that; basic psychological need satisfaction ($z = 6.70$, $p < .001$) fully mediate the relationship between paternal care/control behaviour and subjective well-being.

Discussion, Conclusion And Recommendations: Research findings indicated that of the parental bonding sub-dimensions it is only the sub-dimension of parental care/control behaviours that predicts subjective well-being at a meaningful level. In the literature, research findings demonstrate that there is a positive relationship between both maternal and paternal care/control behaviours, subjective well-being and also life satisfaction. Life satisfaction essentially constitutes the cognitive element of subjective well-being. (Eken, 2010; Özdemir, 2012; Özdemir & Koruklu, 2013). However, this finding contradict some other research findings abroad. Western literature contains findings that link an increase in perceived parental control behaviours to an increase in negative psychological characteristics (Elliot & Thrash, 2004; Soenens et. al, 2005; Soenens, Vansteenkiste, Duries, & Goossens, 2006). The result obtained from this study should be evaluated with particular reference to Turkish culture. Thus as stated by Kağıtçıbaşı (1970) parental control

behaviours are not perceived negatively in Turkish culture and are accepted as being normal and constituting parental interest. On the other hand, in ABBÖ (Parental Bonding Inventory used in current study) adaptation studies, the items relating to parental care and control behaviours were grouped under the same subscale and thus control was found to be a positive characteristic (Kapçı & Küçükler, 2006).

In another finding of the research at hand, the satisfaction of basic psychological needs of young adults was found to be an important predictor of subjective well-being levels. This finding, as expected, is in line with the research findings of other studies in the literature (Deci et.al, 2001; Sheldon & Bettencourt, 2002; Cihangir-Çankaya, 2009a; İlhan & Özbay, 2010; Kermen & Sarı, 2014; Özaydın, Sevinç & Deniz, 2014).

Finally, the mediation analyses carried out within the context of the main purpose of the study, concluded that a “partial mediating role” in terms of the satisfaction of the basic psychological needs existed in the relationship between the behaviour of maternal care/control and the levels of young adults’ subjective well-being. In accordance with this finding, the perceived increase in the care and control behaviours of their mothers by young adults ensured that their basic psychological needs was met. This as a result may have caused an increase in their subjective well-being levels. When examined from the perspective of fathers, a “full mediating role” in terms of the satisfaction of the basic psychological needs was found to exist in the relationship between the behaviour of paternal care/control and the levels of young adults’ subjective well-being. Research findings that support these findings can be found in the literature of the field (Kocayörük, 2012). On the other hand, the research findings revealed that the satisfaction of basic needs was a “partial mediator variable” for mothers, whereas it played a “full mediating role” for fathers. This finding can be considered to be remarkable. In conclusion, this finding give rise to the thought that the various psychological characteristics of a child can be influenced by the fact a child’s relationship with its mother is usually more intense when compared to its relationship with its father. As a result of this other variables can sometimes come into play. When examined from the perspective of the full mediating role for fathers, the care and control displayed by a father can be said to have more of an effect on a child, despite not being as intense as the child’s relationship with its mother.

This study has a retrospective nature and revealed the influence of parental behaviour towards children in the early years by means of satisfying basic psychological needs on psychological well-being in adulthood. In the way of recommendations; first, within the context of protective/preventive counselling and guidance services at schools, the majority of psychoeducational intervention programmes aimed at parents could raise awareness on the subject of the satisfaction of basic psychological needs. The provision of such counselling services could be set up to offer individual or group based support to mothers and fathers. Secondly, considering the fact that basic psychological need satisfaction plays a partial mediating role in mothers, other mediator variables that could have an effect on an individual's subjective well-being should be researched with a view to contributing to the literature of the field. Also, the finding that parents have a positive effect in terms of their control behaviours on the subjective well-being and the satisfaction of basic psychological needs in young adults, could be examined further in later studies that adopt both qualitative and quantitative methods within the context of a mixed research design.

Participants of this study consist of graduates and final year undergraduate students attending to various government universities in İstanbul. If this is regarded as a limitation of the study, it would be worthwhile repeating the research on more wide-ranging sample groups in order to allow some generalisations from the findings to be made. In addition to this, more light could be shed on the topic at hand and thus findings if future studies undertook an in-depth examination of variables such as gender, families' socio-economic characteristics, and level of educational attainment together with the variables chosen for this current study.